

ТРИЗУБКА: REVUE HEBDOMADAIRE: UKRAINIENNE: TRIDENT

Число 47 (105), рік видання III. 18 грудня 1927 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 18 грудня 1927 року.

На останній сесії Ради Ліги Націй обмірковували питання про грецьку та болгарську еміграцію і ті заходи, які вжито для їх улаштування на землю.

Це знову нагадує нам про справу, яку ми не раз порушали на сторінках «Тризубка», — про роботу нашу в Женеві.

Звісно, не можна рівняти нашої еміграції з грецькою: за них є кому заступатися — своя держава. До того, за них старі симпатії і традиція допомоги європейської, що датується ще визвольною боротьбою Еллади. І це дає себе відчувати особливо сильно саме в Женеві, де жив і працював «один з батьків незалежності Греції» — Ейнар.

Не в такому сприятливому становищі збігці болгарські, але все-ж існування болгарського царства, — як йому самому тяжко не приходиться, — дає їм змогу знайти певний притулок і захист правний.

Не можна ставити українську еміграцію поручані з вірменською, ані з московською.

За першою — її давні, розгалужені повсюди і міцні фінансово колонії і забезпечене співчуття широкого світу, що знаходить свій вияв в утворенні спеціальних товариств допомоги (La regle d'or, наприклад), які багато роблять.

За другою — потужні колись організації, як от рештки Земського та Городського Союзів, Червоний Хрест, що зберегли де-які засоби, іноді чи-малі; далі, спадщина дипломатичного представництва російського; нарешті, давні і впливові звязки в рїжних країнах, а таким способом і спроможність легша і захистити свої інтереси на міжнародньому форумі і здобути яку поміч.

Порівняння, як бачимо, випадає не на нашу користь, але саме це повинно стати нам за стимул до праці: те, чого не вистачає нам в порівнянні з еміграцією інших народів, маємо надолужити ми власною ініціативою, власною самодіяльністю.

Праця в Женеві установ, зв'язаних з Лігою Націй, що мають на меті улаштування збігців і допомогу їм, і досі не бере на увагу української еміграції, не зважаючи на її мілкість, ані на її давність, ані на те, що в неї не менше потреб, як у якої іншої.

Нас там нема. І це наша вина. Звісно, щоб чогось добитися там, — треба бути організованими і представленими. Треба вивчення питання, як воно ставиться на міжнародньому полі, дослідження можливостей і використання їх, потрібна робота підготовча — дрібна й постійна в тих колах, які мають в цій справі голос.

Недавно ми привертали увагу до кінцевої потреби для організованих центрів нашої еміграції спільного секретаріату і представництва.

Ми не знаємо ще, як до того поставилися в різних країнах, чи знайшли вже час обміркувати цю справу. Поки-що мовчить Букарешт. Не озивається і Париж. Звісно, Генеральна Рада у Франції надто зайнята справами внутрішнього життя, — певно, дуже й дуже погажними, — але якої б великої ваги не були ті справи, повинен все ж знайтися час і на працю перед широким світом.

Але он ніби в відповідь на наше нагадування Український Центральний Комітет в Варшаві прислав одному з видатних наших діячів у Франції уповноваження представляти перед відповідними міжнародніми установами інтереси української еміграції в Польщі і захищати їх.

Вітаємо почин Українського Центрального Комітету в Польщі. Поки не спромоглася наша еміграція на спільний орган який, це той шлях, яким слід іти. Черга за іншими.

Борги Росії і Україна

Проблема заборженности України — це в першу чергу проблема політична, а потім вже — проблема фінансова, фінансової політики і техніки. Основна передумовка при розгляді цієї проблеми — це повстання суверенної української держави. Як суверенний міжнародний чинник, як відокремлений від інших народно-господарчий організм, Україна повинна буде увійти в зв'язок з цілим комплексом світових господарчих відносин і прийняти на себе певні зобов'язання,

як перед стороннім світом, так і перед власним населенням. Джерело цих зобов'язань — в тих зобов'язаннях, які в той чи інший спосіб в'яжуть державні інші тіла, з лона яких має повстати Україна. Тому проблема заборженности України — це перш за все проблема розподілу державних боргів у випадку розділення (*démembrement*) державної території. Головніші з цих зобов'язань — це зобов'язання бувшої російської держави, і тому — з цієї причини, а також через те, що питання про російські борги знов зробилося актуальним (недавні переговори Ракофського в Парижі), не зайвим буде звернути увагу українського читача на те, як стоїть справа російських боргів з українського погляду. Одночасно користуючися тими вказівками, що їх дають по цьому питанню як фінансова теорія, так і практика.

Безумовно, що всі основні положення, вихідні точки, які ми можемо намітити, є лише наші українські *desiderata*: не треба забувати, що в остаточному розв'язанню питання про розподіл державних боргів беруть участь завжди і принаймні дві сторони — в данному разі Росія і Україна, і що це остаточне розв'язання залежить від дуже багатьох моментів, політичне, господарче і соціальне значіння яких урахувати наперед нема можливости.

В своїй статті не торкатимуся я проблеми внутрішніх боргів Росії. Це цілком окрема проблема, і до розв'язання її треба йти іншими шляхами, брати на увагу інші моменти. Тим більше, що для України зовнішні борги, закордонні кредити матимуть ще довший час велике значіння: країна бідна на власні капітали, вона повинна буде виступати, як країна-боржник, і на чужоземному капіталі будувати як свій платіжний баланс, так і ціле народно-господарче життя.

Перш ніж перейти до самої теми, треба розв'язати одне питання. Проблема участі України в боргах Росії — це проблема державного спадкоємця. Так от, — чи має ця проблема свою підставу правну і фінансово-економічну. Чи взагалі можна твердити як принцип, що у випадку відділення території від певного державного тіла, разом з територією на нове повстале тіло переноситься і частина тих зобов'язань, що тяжили на цій нерозділеній державній території? Справи не міняє чи ходить про інкорпорацію території вже існуючою державою, чи про постання нової, зглядно, нових держав? На це питання як з правного, так і з фінансово-економічного боку — треба відповідь дати позитивну. Перенос державних зобов'язань, як загальний і лише загальний принцип, виправдується і сучасною правовою сідомістю, бо територія, а з нею і населення, що живе на ній, являється нею озривним складником поняття держави і, як такий, вона має прийняти на себе всі зобов'язання держави, як публично-правного тіла. Тут дієзагалне положення, що має однакову силу як для приватних осіб, такі для держави: ніхто не повинен багатіти за рахунок іншого. А відмовлення від боргів частини населення тієї території, що відділилась як раз і означає збогачення за рахунок тієї частини, яка залишилась в межах старої держави.

Що-до фінансово-економічних моментів, то тут грає роль тривалість і стійкість державного кредиту, що був захитаний, як би

відповідальність за зобов'язання спадала лише на владу, яка їх затигнула, без огляду на цілу територію і ціле населення, які ця влада репрезентує. В дальнішому ми побачимо, що цей принцип, як позитивне визнання державного приємства в справі боргів, підпадає і мусить підпадати цілому ряду обмежень. Але зазначення його було необхідне для того, щоб перейти до самої проблеми російських боргів. Бо коли б ми і в принципі не припускали можливості переносу на Україну зобов'язань Росії, то тоді б не існувало цілої проблеми. Так воно не є, з існуванням в правній свідомості цивілізованих народів ідеї про кінечність переходу державних зобов'язань у випадку державного приємства ми мусимо рахуватися. Отже переходжу до самого об'єкту дослідження — борги Росії.

Треба розрізняти три категорії зовнішніх боргів Росії:

1. це борги довоєнні б. царської Росії,
2. воєнні борги до большевицького перевороту,
3. евентуальні зовнішні борги СССР.

Кожна з цих категорій боргів має свої особливості і у відношенні до кожної з них позиція України буде ріжною.

Як велика сума цих — першої і другої категорії — зобов'язань б. Росії?

Що-до довоєнних боргів Росії, то по даних, що приводять у своїй книзі Пасвольський і Моультон («Русские долги и возстановление России» ст. 166), загальна сума державних гарантованих урядом і мійських позик, за які Росія несе відповідальність рівняється — 5.142.000.000 рублів. Це не є докладна цифра, бо взагалі докладности у підрахунках цих боргів досягти не можна. Російські державні папери котирувалися на біржах Парижу, Лондону, Брюсселю, Відня, Риму, Берліну і Амстердаму, але нема докладних вказівок, як в якій кількості російські державні папери оберталися на кожному з цих ринків. Виходячи ж із загальної суми відсотків, що платилися по закордонному боргу, — яка на 1914 рік рівнялася 199.150.000 дол, можна встановити, що Франція являлася найбільшим кредитором Росії, одержуючи коло 62 відс. всіх виплат. На Англію припадало 7,75 відс., Сполучені Штати — 0,25 відс., Голандію — 11 відс., на решту — 17,5 відс. Ці цифри показують, що Франція з усіх країн є найбільш зацікавленою стороною в російських боргах і з'ясовує ту нервозність, що виявляють французи кожного разу, коли починаються пертрактації з СССР в справі признання цих боргів.

Борги воєнні, що їх затигнуто на війну, піддаються точнішому підрахункові, і що-до загальної суми і що-до розподілення їх по різних країнах-кредиторах. Дані по всіх джерелах майже сходяться, — ми беремо тут дані із книги «La dette publique de la Russie», — в якій воєнні борги вираховуються в загальній сумі 7.681.000.000 рублів. По окремих країнах ця сума розподіляється в такий спосіб:

Англія — 5.375.000.000 руб.

Франція — 1.492.000.000 руб.

Сполучені Штати — 553.000.000 руб.

Японія — 247.000.000 руб.

Італія — 14.000.000 руб.

Совітська влада всі борги з першого грудня 1917 року анулювала (декрет ВЦИК від 21 січня 1918 року). Гостра потреба в закордонних кредитах примушує тепер совітську владу потрохи сходити з цією категоричної позиції. Вже на Гагській конференції 1922 року Літвинов заявляє про готовність ССРСР задовольнити претензії дрібних власників російських цінних паперів (заява демагогічна і не до переведення в життя, яка по суті не розв'язує справу). Красін у Франції пропонує платити борги з прибутків з концесій, що будуть предоставлені французьким громадянам. Раковський згоджується на уплату боргів при умові довготермінових товарних кредитів. Але це все не перешкоджає Берзіну, уповноваженому Наркоміндела на другій сесії ВУЦИК'а заявляти: «ми не відходимо і не відступаємо від наших жовтневих позицій про анулювання царських боргів. Ми заключаємо з Францією угоду, що заснована на принципі взаємної користи. Ми згоджуємося платити Франції по 22.000.000 франків в рахунок боргів на протязі 61 року, але французький уряд повинен предоставити нам кредити щорічно на протязі найближчих років для потреб індустріалізації». Щойно тепер в часописах промайнула звістка про готовність ССРСР консолідувати борг (царський) Сполученим Штатам — теж при умові одержання кредитів. Все це ще не є визнання боргів. Але позиція ССРСР в питанні довоєнних боргів для України не має рішачої ролі. Чи визнає ССРСР ці борги чи ні, — Україна, коли стане самостійною державою, частину цих боргів повинна буде взяти на себе.

І про це Україна вже декларативно заявила цілому світові — під час недовгого існування своєї державності. Борги до 1914 року зятягнені царським урядом. Цей уряд по відношенню до України був урядом чужим. Частина тих боргів йшла на потреби військові, щоб підтримати воєнну міць російської держави і щоб в той спосіб ще довше тримати український народ в мурах московської «тюрми народів».

Все це вірно, але це не може звільнити Україну від приємства тих зобов'язань. Бо уряд царський був єдиним урядом, що правно — для закордону — репрезентував цілу б. російську імперію. Україна складала інтегральну частину тієї імперії, гроші позичилися не урядом і, а цілій державі російській під забезпечення і відповідальність цілої території і усього населення, що цю територію заселює. Прагматично, ці борги в'язатимуть Україну лише *propter rem* — лише в наслідок того, що держава українська посідатиме ту частину території і населення, на якій тяжитиме дане зобов'язання. Тому прямим дебітором залишається держава російська (без огляду на її уряд). Україна в праві буде вимагати від своїх кредиторів зменшення цих зобов'язань, що на неї припали, коли вони перевищуватимуть її платіжні сили. Але не треба забувати і того, що Україна ще довгий час потребуватиме чужих капіталів. Їй важно, щоб її закордонний кредит не було захитано.

Подібні мотиви привели Чехословаччину до того, що вона взяла на лебе частину воєнних боргів Австро-Угорщини, хоча ці борги не були на неї покладені мировими трактатами і хоча вони мали яскраво виявлену мету: затримати як найдовше дунайську монархію, а разом з тим і віддалити час повстання самостійної Чехословаччини.

Що-до боргів воєнних, що затягнені в час 1914-1917 років, то справа тут виявляється значно складніше, і участь України в цих боргах ще можна заперечувати. Ці борги є боргами міжсоюзними, що через них спільники у великій війні допомагали один одному підчас спільної боротьби за спільну мету. Йшли ці борги головним чином на оплату війською їх замовлень в тій країні, яка позичала гроші, і лише для Росії незначна частина тих кредитів йшла на оплату відсотків по інших закордонних позиках і на підтримання курсу рубля за кордоном. Для українського народу, що підчас війни опинився в двох ворожих таборах, мета війни була чужа, і участь його у війні не була добровільною. Але коли навіть взяти і те, що підчас війни Україна в більшій своїй частині входила, як нероздільна частина до складу Росії, то і тоді ще справа не вирішується. Вона лише переноситься в іншу площину — це питання взагалі про міжсоюзні борги і борги воєнні Росії з окрема.

Війна була спільним ділом всіх союзних держав Антанти. Кожна з них брала в цій війні посильну участь. І в той час, коли одні держави несли переважний тягар війни, несучи втрати в людях, в знищенню території (Росія, Франція), інші мали б прийняти на себе тягар фінансовий війни (Англія і особливо Сполучені Штати). І що-до Росії з окрема, то вона вийшла з війни, не беручи участі в поділі військової здобичі; все це припало на ті держави, які довели війну до кінця. Цим фактом і з'ясується особлива позиція Англії в питанню про російські борги. Хоча Англія являється найбільшим кредитором по воєнних боргах Росії, в ній справа визнання боргів не стоїть так гостро, як у Франції. Вона б охоче пішла на скреслення тих зобов'язань між союзниками, коли б це зробив її власний кредитор — Сполучені Штати. Тому питання про воєнні борги Росії і про участь України в них, — це питання, вирішення якого залежить від вирішення взагалі питання про міжсоюзні борги.

Борги союзницького союзу. Ми можемо тут лише говорити про еventуальні кредити, які СССР от уже п'ятий рік даремно намагається одержати від закордону. Але ставлення України до них повинно бути виразно означене. Коли борги царської Росії ми мусимо визнати, як борги цілої російської держави, хоч і була ця держава «тюрмою народів», коли справу воєнних боргів ми переносимо в площину міжнародних договорів і угод, які б мали регулювати міжсоюзні зобов'язання підчас війни, та борги СССР ми повинні розглядати, як борги не держави, а режиму (не *dette de l'Etat*, а *dette de regime*).

Відомий французський теоретик фінансової науки Gaston Jeze виразно підкреслює необхідність такого поділу (між *dette de l'Etat* і *dette de regime*) при означенню обов'язку державного приємства. «Кредитори, — каже він, — які позичають свої гроші державі,

оказують кредит персонально державі-боржникові; вони несуть все ризико зміни міжнародного політичного суверенитету. Кожен кредит є льос. В державному кредиті льос полягає в цілковитому або частковому зникненню держави».*)

Але одно позичати гроші державі, яка виступає, як загально визнаний суверенний міжнародний чинник, друге — позичати тій державі, уряд якої не визнаний ще більшістю цивілізованих держав світу, правний характер якого заперечується величезною небувалою в історії людства масою російської еміграції, а окупантське становище якого до України підтверджується і героїчною, що три роки тягнулася, боротьбою уряду українського за самостійність, і численними повстаннями на Україні, і знову ж тією ж, але вже українською еміграцією, вже національною еміграцією, що на чолі з урядом УНР боротьби не припиняє і вже самим існуванням своїм доводить неправомірність, окупантський характер на Україні уряду ССРСР і його філіялки УССР. Характер ризику в першому і другому випадкові цілковито різні. І це повинні мати на увазі майбутні кредитори ССРСР. Бо у випадку *dette de regime* важно те, що кредитори знають всі обставини в краю, знають все ризико, якому вони підпадають, позичаючи свої гроші. Тому то і відповідальність мають нести вони, а не населення, для якого така позичка означає підтримання ненависного режиму. Така позичка йде на дальніше поневолення населення, і відмовлення від відповідальності по цих боргах означає акт цілком правомірний в умовах визвольної боротьби. І ми знаємо, що Сполучені Штати після свого відділення від Великої Британії не прийняли на себе ні одного шеляга з боргів англійських.

Ми прийшли до висновку, що лише про дві категорії зовнішніх боргів Росії може бути мова при розподілі державних зобов'язань між Росією і Україною. Перша — борги до 1914 року, — урядові і гарантовані урядом, сума яких офіційно і точно не встановлена, а дані дослідників різняться між собою приблизно на 1.000.000.000 руб. Ця сума (5-6.000.000.000 рублів) безумовно належить до розподілу. Друга сума — 7.000.000.000 руб. борги воєнні. Її розподіл, як ми вже сказали, залежить від урегулювання взагалі міжсоюзних зобов'язань підчас війни і зобов'язань Росії з окрема.

Повстає ще питання: яку частину із цих зобов'язань має взяти на себе Україна. Це питання про м а ш т а б розподілу державних боргів.

Підходячи до цього питання часто теоретично і приймаючи, що борги зятягнуті були на загально-державні цілі і що потреби окремих частин території задовольнялися із загально-державного бюджету в рівній мірі, а значить, що борги були лише актиципацією державних податків, можна брати за масштаб розподілу контрибутивні сили населення тієї території, що відійшла. Вимір цих контрибутивних сил можна побудувати або на загальній сумі всіх податків, що постушила

*) Gaston Jèze. Le partage des Dettes Publiques au cas de Démembrement du Territoire. Paris 1921.

за певний час з даної території, по відношенню до цілої суми податків, або беручи якийсь окремий податок, найбільш характерний для вияву платежездатности населення, допустимо — загально-прибутковий податок. В такий спосіб було розділено борги Австро-Угорської монархії між державами — партиципантами. Але для України цей масштаб був би явно несправедливий. Порівнюючи з цілою Росією Україна завжди платила податків більше — завдяки більшому своєму багатству; між тим, як потреби її через централістичну політику російських урядів задовольнялися далеко не пропорційно участі її в прибутковому бюджеті.

Можна підійти з другого кінця і за масштаб розподілу взяти суму видатків держави на даній території по відношенню до всіх видатків. Але цей спосіб, по перше, надзвичайно багато викликає труднощів в розумінню оцінки цих видатків, а по-друге, і він не є абсолютно справедливий, бо і тут відносно окремих видатків можуть бути заперечення: відносити їх на рахунок цілої території чи цієї тільки частини.

Нарешті можна взяти за масштаб розподілу і кількість населення. Цей масштаб теж може викликати заперечення, бо добробут населення і його продукційні здібності в різних частинах країни — ріжні. Але він має свої позитивні сторони в простоті і в об'єктивності з одного боку, а з другого, — в загальних рисах він відповідає розмірам державного активу, що втрачається разом з територією.

І от коли цей масштаб примінити при розподілі російських боргів між Росією і Україною (а він вже висовувався при переговорах у 1918 році в Києві з совітською делегацією), то виходить що Україні доведеться взяти $\frac{1}{3}$ російських боргів. Виходячи із загальної суми 12-13.000.000.000 руб. із зовнішнього боргу Росії, можна означити суму майбутніх зобов'язань українській державі перед законом в 2, 4-2, 6 мільярдів рублів (включаючи і воєнні борги). Коли взяти міжнародно зобов'язаність союзників держав по даним Г. Фіска («Финансовое положение Европы и Америки после войны». Москва. 1926 р.), то Україну по сумі зовнішніх боргів треба і оставити поруч з Бельгією, на 5-6 місце після Англії, Франції, Італії і Росії. Але Англія має великий актив — в тих боргах, що їй винні інші країни, так що по старому вона залишається серед країн кредиторів. Актив Франції — дуже великий, але гасив значно перевищує. Решта ж країн в тому числі і Україна на світовому ринку і будуть дебіторами.

І тут перед Україною стоїть не одне питання, вона проблема: про сплату цих своїх зобов'язань. Це проблема з одного боку її державного бюджету, а з другого, і головним чином, її майбутнього платіжного (або розрахункового) балансу.

Є. Гловінський

Руйнація лісової господарки на Україні.

(з а к і н ч е н н я *)

III.

Наведені дані та зіставлення дають нам яскравий образ занепаду лісового господарства на Україні. Загальна площа лісового фонду значно зменшилася і ми не можемо вказати ніякої іншої європейської країни ні в сучасному ні в минулому, де це зменшення протягом короткого часу — трьох років досягло би величини 700.000 гект., а протягом останніх 40 років коло 1.500.000 гект.

Значні лісові площі було розкорчовано у Франції за часів великої французької революції, але Україна в цім відношенні значно перевищила Францію. Певних відомостей про площу лісу у Франції до 1791 року немає, отже нема певних даних про розмір розкорчованої площі за перші два роки революції. Але протягом дальших 12 років, від 1791 до 1803 року розмір розкорчованої площі прирівнюється 471.923 гкт., отже коло 40.000 гкт. річно. Дальше зменшення від 1803 до 1844 року прирівнюється 332,545 гкт.**). Отже протягом 53 років в час революції і війн, площа французьких лісів зменшилася на 804.468 гкт. А на Україні протягом 37 років лісова площа зменшилася на 1.559.500 гкт., — майже вдвоє. При цьому треба мати на увазі ще де-кіляки обставин, щоб ліпше усвідомити порівняльне значіння цих цифр і оцінувати значіння вказаних явищ.

Абсолютна кількість лісів у Франції року 1791-го була коло 9,5 міл. гкт., а лісистість виносила 17,8 відс., на Україні року 1891 було ксло 5,3 міл. гкт. лісу, а лісистість — 12 відс. До того ж у Франції як раз в час революції було спроектовано лісо-меліоративні праці у великому маштабі і вже за революційної доби частково передано їх залісненням дюн в Ландах. Ці праці по залісненню Ланд провадилися аж до кінця 19 століття і в наслідок їх з'явився новий ліс на площі коло 700.000 гкт.,***) — отже тільки трохи менше того, що було розкорчовано протягом 53 років. Взагалі площа французьких лісів у другій половині 19 століття почала значно збільшуватися, і нині вона не тільки не менше, а навпаки більше як була року 1791 — приблизно на 400.000 гкт.: при цьому лісистість збільшилася від 17,8 відс до 18,7 відс.

Як бачимо, стихія нищення на Україні значно сильніша як у Франції і коли настає, зрештою, витверезіння від цієї руйнації, то відбулова українського лісу стане дуже важкою, потребуватиме багато сил, часу і коштів.

Адже ця руйнація і досі не припиняється. Правда, площу лісу наче б то вже усталено. Виділено землі лісового і нелісового користування. Але при цьому 30 відс. лісових земель передано селянству, яке загалом не вміє і не хоче господарювати. Надмірні, шкідливі для лісу випаси худоби, сильне виріджування лісу порубами, зрештою цілковите зведення лісу шляхом корчування — звичайне явище в селянських лісах. Але й по-за тим, навіть впорядковані селянські ліси, взагалі не можуть прирівнюватися що-до свої продукційности до лісів державних. У Німеччині продукційність державних лісів рівняється 4,52 кв. м. на 1 гкт., а громадських — 4,40 кв. м., у Франції для перших — 3,05 кв. м., для громадських та інших 2,59 кв. м. Отже, й на далі, після впорядкування

*) Див. ч. 46.

**) Це зменшення стоїть у зв'язку з економічними теоріями, що тоді існували про волю ініціативи в народньому господарстві і про малу продукційність державних підприємств; держава стала продавати свої ліси, а наслідком цього було корчування лісових ґрунтів. Продажу державних лісів сприяли також потреби скарбниці.

***) A. Laroquette. Les landes de Gascogne et la Forêt landaise. 1924.

селянського лісового господарства, не можемо чекати належної продукційності від селянських лісів, - а вони ж складають коло 1/3 всіх лісів України.

Державні ліси перебувають у ліпших умовах що-до технічного керування і догляду, але й вони беззахисні перед руйнацією. Стравлювання молодників і культур та самовільні поруби і ниці страшенно нищать державні ліси на Україні.

Причини вищення українського лісу більшість дописувачів вбачає у безкарності лісових правопорушень. Дійсно, найближча влада часто безсила, або не дуже зацікавлена в покаранні злочинців, а вища влада коли не безсила, то недбайлива чи байдужа. Це — недбайливість за майбутнє нашої країни і наперед, злочинне грабування добра у минулих і майбутніх поколінь. виправити шкоди, заподіяні лісовому господарству протягом всього де-яких років, можна буде тільки протягом десятиліть чи цілого століття. Отже, майбутнім поколінням прийдесть терпіти за цю недбайливість чи злочинність.

Але не тільки їм. Терплять уже, а далі терпітимуть ще більше і самі вишуваті.

З погляду забезпеченості лісовими продуктами — країни відносять до двох основних груп: ті, що не тільки задовольняють свої потреби власним лісом, а ще й вивозять лісові матеріали, і ті, що мусять довозити ліс. У Європі до першої групи відносять ті, що мають лісистість від 25 до 33 відс. і більше, а до другої — країни — з меншою лісистістю. Україна належить до другої групи, вона не може обійтись без привозного лісу. І очевидно, чим гірший стан власних лісів, чим менша продукційність лісового господарства, тим більша потреба в довізному лісові.

На скільки ж Україна задовольняє свої потреби власним лісом?

Проф. Колесників («Укр. Економист» ч. 165 з 1926 р.) так вираховує потребу України в лісових продуктах.

Норму споживання одного мешканця можна визначити в 0,1 куб. саж. (22 куб. фута.), або 0,62 куб. м. Потреба всього населення (28.000.000) це 2.800.000 куб. саж. Але можливою до задоволення, мінімальною потребою п. Колесників вважає 1/2 зазначеної кількості, себ-то 1,4 — 1,5 міл. куб. саж. Це дуже скромна цифра, бо в інших країнах статистичні дані про споживання деревна дають більш норми. У Німеччині на одного мешканця що-річно припадає 1,12 куб. м., у Франції — 0,67 куб. м., у Англії — 0,67 куб. м., у Італії 0,49 куб. м., у лісистих країнах: Швейцарії, Швеції, Фінляндії та інших споживання значно інтенсивніше. Очевидно норма, прийнята п. Колесниковим при остаточнім розрахунку (0,31 куб. м.), менше дійсної потреби населення України, особливо беручи на увагу мало розвинене споживання кам'яного вугілля через загальні економічні утруднення.

До такої ж загальної суми потрібного що-річно деревна (1 1/2 міл. куб. саж.), Колесників приходить і иншим шляхом: на підставі підрахунку потреб окремих категорій споживачів:

промислової	потребує	60,3	міл. куб. фут.	ужиткового лісу
транспорт		27,3	«	«
місто	«	13,4	«	«
військо	«	3,5	«	«

Разом104,5 « « « «
 або 475, 300 куб. саж.
 Село потребує крім того 350.000 куб. с. Отже потрібно ужиткового лісу 825.000 куб. с.

Дров потрібно:

Залізницям — 1 міл. куб. м.
 промисловості — 1,7 « «
 парком, і населенню — 1,5 « « «

Разом — 4,5 міл. куб. м.

або 674.000 куб. саж.

Таким чином щорічна потреба в деревні прирівнюється 1.500.000 куб. саж. (кодо 9,3 міль. куб. м.).

Яка ж загальна продукція українських лісів, оскільки вони можуть задовольнити потреби України в деревні?

Державні ліси дають щорічно коло 580.000 куб. саж. (3,5 міль. куб. м.), селянські ліси та ліси установ 220.000 куб. с., а всі ліси разом 800.000 куб. саж. (5 міль. куб. м.) Ця сировина може дати коло 670.000 куб. саж. деревна споживної вартости.

Таким чином українські ліси можуть задовольнити зазначені потреби України в деревні тільки на 45 відс. а 55 відс. деревна Україна при сучасній продукційности своїх лісів мусить довозити.

Проф. Колесників вираховує довіз лісу на Україні з Білорусії та Московщини в 383.00 куб. саж. (318 000 куб. с. залізницями і 65.000 куб. с. с/лавом). Разом з гродукцією українських лісів це складає коло 1.000.000 куб. саж.

Отже для задоволення потреб населення не вистарчає ще 500.000 куб. с. Частково ці потреби не задовольняються зовсім, а частково задовольняються шляхом самовільних рубанок, що ведуть до виснаження лісів. Самовільні поруби в державних лісах складають коло 15-20 відс. щорічної планової видачі з цих лісів (див. вище) себ-то коло 100.000 куб. с., а в селянських лісах розмір таких порубів можна прийняти в 200.000 куб. с. (проф. Колесників), разом 300.000 куб. с., що дасть приблизно 250.000 куб. с. деревна споживної вартости.

Таким чином лишається непокритою потреба України в деревні в кількості до 250.000 куб. с. (1,5 міль. куб. с.).

Отже, бачимо, що свавільні поруби мають свою підставу не тільки в безкарності правопорушень. Другою важливою підставою є непорядкованість цілого народного господарства, а лісового з особіна, виснаження України, що не може довести собі лісу із-за кордону стільки, — скільки треба, відсутність достатньої кількості доріг — непорядкованість водного і залізничного транспорту та інші. Коли б основи лісова площа України — 3 міль. гект. була вся вкрита лісом, коли б цей ліс мав нормальну повноту, то він, продукуючи щорічно по 3 куб. м. на гектар (сересна для впорядкованих європейських лісів) давав би щорічну видачу в 9.000.000 куб. м. замість теперішніх 5.000.000 куб. м. і тоді власна продукція разом з довозом покрили б сучасні потреби України в деревні. Тоді не існувало б і одної з причин самовільних порубів — браку деревна. Нині ж існуюча руйнація лісу, непорядкованість лісового господарства суть причинами того, що ліси дають майже тільки половинну продукцію, порівнюючи з можливою; мала видача з українських лісів стає причиною самовільних порубів, і самовільні рубанки в свою чергу стають причиною дальшої руйнації лісу і тому ще дальшого зменшення продукційности лісу: причина стає наслідком, а наслідок знов причиною, утворюється зачароване коло...

Біда від надмірних самовільних порубів, що ведуть до виріджування лісостанів, полягає не тільки в тому, що разом із в'яданням частини деревостану зменшуються і дальший приріст деревної маси, а ще і в тому, що сильне проріджування деревостанів викликає здичавіння і виснаження ґрунту, а це в свою чергу впливає на приріст і на дальшу долю лісу. Таким чином, і виріджені старші деревостани і незалісенні характеризуються двома явищами негативного характеру: зменшенням приросту деревної маси в наслідок неповного використання площі лісового ґрунту і погіршенням якості самого ґрунту, що не тільки, знов таки, викликає зменшення приросту існуючого деревостану, а ще й на довгий час підриває продукційну силу ґрунту.

IV.

Можемо сконстатувати не тільки всебічний занепад, а руйнацію українського лісу.

Площа лісу на малолісній Україні страшенно зменшилася — за

37 літ на 29 відс., — майже на 1/3. Абсолютне зменшення за цей час виносить 1,559.500 гкт. Особливо значних розмірів зведення лісу набра- ло за останні 3 роки коло 700.000 гкт. Але на цьому корчування не спинилося, продовжується самовільне зведення селянських лісів.

Стан лісу катастрофально погіршується. Незалісені вируби, рідко- лісся та галявини займають коло 750.000 гкт., — це площа або зовсім непродуктивна або з дуже малою продуктивністю. Решта лісової пло- щі, коло 3.000.000 гкт. покрита майже на половину молодняками (коло 45 відс.), стиглі деревостани займають тільки 23 відс. Але й вони значно виріджені і їх виносність для головного користування складає тільки коло 200 куб. м. замість 300-400 куб. м. на 1 гкт., а загальний пересічний що-річ- ний приріт на 1 гкт. складає коло 1,5 куб. м. замість 3-4 куб. м. Стан лісу погіршується ще далі, — самовільні поруби зменшують запас, пору- шують природню злученість деревостанів, спричиняються до здичавіння і виснаження лісового ґрунту, а самовільні випаси на вирубах, молодняках і культурах ведуть до припинення всякого приросту дерева, знищення самосіву, покалічення на все життя молодняку і до ушільнення та здича- віння ґрунту, а в старших деревостанах до такого ж погіршення ґрунту, до пошкодження корневої системи і часто до знищення молодого підросту.

Разом із виснаження українських лісів відупадає і лісова промис- ловість.

В роках 1912-1923-24 було:*)

	1912 р.	1921 р.	1922 р.	1922-23.	1923-24.
закладів по обробці деревна в тім числі	274	129	112	80	90
закладів лісопилних та фанерних	203	98	95	67	72

Лісове господарство зруйновано в усіх напрямках: лісова площа знач- но зменшилася, культурний стан лісу заєпав і його продукційність зни- зилася на половину.

Відбудова українського лісу і лісового господарства — одна з за- гальних потреб з погляду інтересів країни і населення, сучасного і май- бутніх поколінь. Але шлях до цієї відбудови довгий: ліс можна ство- рити тільки протягом десятиліть чи цілого століття. Те, що зруйновано і руйнується одним поколінням, виправлятимуть де-кільки поколінь, бо крім великих коштів і праці, на це необхідний і час, — час аж поки ліс ста- не стиглим до користування. Відбудова лісової галузі народного гос- подарства України з причин характеру органічного мусить тривати дуже довго.

В цім полягає особлива катастрофальність сучасної руйнації ук- раїнського лісу, — руйнації, кінця якої і досі не бачимо.

Б. Іваницький.

Дні О. Кобилянської в Празі.

(лист з Праги).

З належною урочистістю, особливо коли взяти на увагу еміграційні умови життя, відсвяткувала Прага ювілей української письменниці Ольги Кобилянської.

Український Республікансько-Демократичний Клуб улаштував ювілейну академію в Студентському Домі. Чарно прибрані білими хри- зантемами, зеленими віртами та українськими рушниками портрет юві-

*) І. «Україна», статистич. справ. Харьків. 1925.

лятки, намальований до дня ювілею пані К. Антонович, наче живий дивився на зібрану велику аудиторію (поверх 300 душ) з височини «Царівни» духа, що своєю 40-літньою працею досягла верхів'я людини.

Голова Клубу професор О. Лотоцький відкрив Академію вступним словом, в якому вітав присутніх букозинців, як ближчих земляків ювілятки, безпосередніх свідків її життя й літературної творчості, та всіх присутніх — з всеукраїнським національним святом, що, хоч як державно поділено нашу землю, дає нам з особливою силою почувати себе членами одної неподіленої української нації. За ним проф. В. Сімович в рефераті про «Літературну діяльність Кобилянської» змалював образ письменниці і характеризував глибину і силу її творчого духу. Академик Ст. Смоль-Стоцький в своєму «Ювілейному поклоні великій письменниці рідної землі» зупинився на одному з найважливіших творів письменниці — «Земля» — і своїм, так би мовити, рефератом-декламацією подав надзвичайно цікаву інтерпретацію постаті цього роману.

По рефератах артистка В. Іванова продекламувала поезію Олеся, присвячену О. Кобилянській; своєю силою і красою ця поезія дорівнює найкращим творам поета. Продекламувала артистка також і гарний вірш поета Стефановича «На ювілей Кобилянській». Далі поет Євген Маланюк прочитав реферат, де в живій формі доводив оригінальний погляд, що видатні українські жінки відзначаються властивою чоловікам мужністю часто в протилежність українським чоловікам, з рисами владі, характеристичними для жінок. Такою душевною мужністю відзначається, на думку референта, і наша славна ювілятка.

Закінчилася Академія двома декламаціями поезій в прозі О. Кобилянської: студентка Н. Сазонович продекламувала «Акорди», а студент Підгірний «Сліця».

Крім улаштування Академії на честь ювілятки, Український Республ.-Демократичний Клуб приєднав свою посильну пожертву до загального фонду на купівлю хати в дар ювілятці. Подібні ж пожертви були зроблені і Педагогічним Інститутом, Укр. Громадським Видавничим Фондом, Укр. Університетом, та іншими організаціями на еміграції.

Український Академічний Комітет також пошанував ювілятку. На річних зборах Комітету 5 грудня проф. О. Колесса подав генезу художньої творчості ювілятки.

Відгукнулися на ювілей і українські школи в ЧСР. Українським Педаг. Інститутом улаштовано академію своїми інститутськими силами для студентів Інституту та його професорів і співробітників. Були реферати професорів В. Сімовича і Л. Білецького та студентки Цимбалістичної. Далі була декламація творів письменниці студенткою С. Нагірною. Свято відбулося в теплій атмосфері шкільного життя Педагогічного Інституту.

Українська Господарська Академія, в Подєбрадах улаштувала академію в найбільшій залі міста, що була переповнена. Реферат — характеристичну творчості ювілятки — виголосив проф. В. Сімович.

Відбулося святкування ювілею Кобилянської і в Українській Гімназії, — свято носило цілком шкільний характер.

Крім того багато з організацій послало свої привітання безпосередне до рук ювілятки, як от: Педаг. Інститут, Літературно-Артистична Секція при Укр. Респ.-Демократичному Клубі, Громада Студенток-Українок, Жіноча Нац. Рада та інші. X.

Чеська преса і процес Шварцбарда.

Здавалося б дивним трохи, але фактом є, що загально чеська преса поставилася нейтрально у процесі, який сколихнув не тільки світ слов'янський та жидівський, але знайшов широкий той чи інший відгук і в цілому світі.

Та для того, хто трохи ближче знає відносини і настрої в Чехословацькій, цей неутралітет не мусять бути дивним: не актуальна це справа для чехословаків в даний момент, нічого вони з неї безпосередньо скористати не могли, і тому і ціла майже преса їхня обмежилася на подавані телеграмми офіційного (чес. телегр. агентства) СТК, які звичайно тільки і могли бути неутральні.

Другою причиною неутрального становища чеської преси до цього процесу є незначна зацікавленість історією укр. визвольного руху останнього десятиліття, і з цього випливаюча велика, часто дивовижна і трагікомічна, непоінформованість чеської преси про минулі і сучасні відносини на Україні (ставлення в одній площині Скоропадського і С. Петлюри, «Ruch», легенда про жидівське походження останнього «Slovak», і т. и.).

Часом ця непоінформованість призвела й до «ворожого» (фактично неправдиво-тенденційного) становища того чи іншого органу.

Нічим іншим, напр., не можна пояснити з'явлення по 4-5 днів після закінчення процесу, яке зреферовано було у «Lidovych Novinax» виразно вороже до українців, — статті під заголовком «Що діялося на Україні?» і під заголовком «Чи винен Петлюра у погромах» статті, як що не написаної українцем, то цілком певно інспірованої колами українськими. В цій статті С. Петлюра оправдується і виставляється, як трагічна жертва «антисемітизму обставин».

А тим часом парижський кореспондент цієї одної з найбільших і найкраще поставлених газет, значачи її загально неприхильне відношення до ідеї незалежної української держави, послав дописи в тоні неприхильнім; дописи ці містилися, висновки з них зроблені політичним реактором тут у Брні є цілковитою протилежністю змісту пізнішої статті «Що діялося на Україні» і все ж таки ця стаття з'явилася. З'явилася, бо з розмов з членами редакції виявилось, що вони дійсно слабо поінформовані про відносини на Україні, про українське питання і шойське ворожисть до української справи не завжди є, як сказав, свідомою. —

Ну, але це вже ми — українці — самі винуваті.

К-о.

З міжнароднього життя.

Вільнське питання, — Літвинов у Женеві.

Головним питанням, що його мали зрішити Рада Ліги Націй, що її сесія допіру відбулася і в Женеві — суть польсько-литовські відносини. У «Тризубі» не раз говорилось про ці відносини та про їх значіння для міжнародних відносин на сході Європи. З ухвалою Ліги Націй ці відносини входять в нову стадію.

Рада Ліги Націй виробила тимчасове полагодження польсько-литовського конфлікту. Стає війна між цими державами за об'єктивною згодою припиняється, а вони вже самі мають між собою виробити норми добросусідських відносин. Питання про Вільну залишається так, як вона й було. На сьогоднішній день усунуто небезпеку збройного конфлікту, а яке взагалі значіння може мати рішення Ради Ліги Націй для дальшого розвитку польсько-литовських відносин, яка його життєдатність, — покаже ближній час. Щоб читачеві ясніше стала вся трудність ситуації, подаємо короткий огляд зародження і розвитку польсько-литовського конфлікту.

Як відомо, неуступним камінням, що об нього розбиваються всі дискусії про польсько-литовське порозуміння, єсть питання: кому з них має належати місто Вільна з округою. Територія цієї округи, покладена на

розмежю націй і культур, дякуючи сплетенням історичних обставин, прибрала такі риси, що приналежність її до того чи иншого державного комплексу не може бути вирішеною на основі якого-будь визнаного всіма принципу. Литовцям територія дорога, — це їх історична, споконвічна земля, столиця їхньої колишньої держави, — те, що, скажемо, для українців Київ та Київщина. Але на цій території давно уже нема литовського населення. Нема його ні у Вільні, ні в окрузі; в місті живуть майже виключно поляки та жиди, в окрузі — населення — також майже виключно — білоруське.

Цей факт давно уже непокоїв національних політиків колишньої Росії. Ще за царських часів один з українських політиків, бажаючи залагодити литовсько-білоруські тертя, запропонував литовцям і білорусам проект: скласти програм державного співжиття Литви і Білорусії в такий спосіб, щоб Вільна одночасно була столицею для обох держав. Щось подібне й було реалізоване в 1918 році самостійними Литвою та Білорусією. Але самостійна Білорусь упала. Литва вижила, угода пішла в забуття, а на сцену виступила нова претендентка на цю територію — Польща.

У 1919 році, коли на сході Європи встановлено було так звану лінію Керзона, і коли Литва не була ще визнаною європейськими державами, Віленська округа де факто не вийшла до польської території, але де факто нею володіли поляки, не маючи поки що на те так званого правого титулу. Літом 1920 року, коли польська армія одсунута перед большевицькими військами, литовці за допомогою совітів захопили Вільну. Польсько-литовські військові сутички, за посередництвом Ліги Націй було припинено. Сторонами підписано так званий Сувалкський договір про демаркацію, згідно якому встановлено було демаркаційну лінію, але остаточне розмежування державних кордонів було залишено на майбутнє. Тим часом Желіховський з так званою білоруською дивізією, що формально не входила до складу польської армії, випередивши литовські війська, ввійшов до Вільні і встановив там тимчасовий «Уряд центральної Литви». Литва після того одмовилася од Сувалкського договору, відновила офіційно став вільні щодо Польщі, в якому перебуває і до сьогодні.

Реальної війни не сталося, замість неї увесь час іде війна дипломатична. У 1921 та 1922 роках Ліга Націй приклала багато зусиль, аби вирішити це питання. Польща йшла на певні уступки, — маршал Пілсудський погоджувався навіть на окупацію віленської території чужоземними військами. Але Литва була неуступною, не йдучи ні на який проєкт погодження, хоч їх було вироблено кілька відпоручником Ліги Націй бельгійським міністром Тімансом. Наприкінці ці 1922 року, Литва сподіваючись на тому виграти справу, переїхала її до конференції послів великих держав з проханням дати їй остаточне вирішення на основі параграф. 87 Версальського договору. Конференція на прохання чотирьох місяців розважала цю справу і вирішила її остаточню на користь Польщі. Литва не прийняла цього, нею самою запровадженого, рішення, зостаючись на своїйому незмиреному ставовищі.

Тепер вся ця справа, знову ж з ініціативи Литви, стала на денний порядок Верховної Ради Ліги Націй. Справа трудна й небезпечна, а до того, вирішувється вона без третього заінтересованого — білоруського населення. Коли не рахувати цього третього, то обидві сторони мають майже однакові голі права, так звані і історичні. — На цій землі жили й працювали наші князі, — можуть сказати литовці. На ній жили й працювали наші Мішкевич та Пілсудський, — можуть їм одповісти поляки. І хто скаже, чий аргумент буде важчий, — може й польський... Стратегічне значіння краю однаково важливе для обох; економічне також, бо без Віленщини Мемель не має гімтерлянду, а без Мемелю Віленська територія немає шляху до моря.

Тіманс свого часу пропонував розрубати цю проблему між инним тим, щоб Литва та Польща стали конфедерацією, склали унію чи утворили союз держав між собою. Але хто знає, чи можливе таке рішення,

при сучасних міжнародних обставинах, навіть як би то на те й погодилися литовці. Світські дипломати вже зробили кілька заяв, що втрата Литвою самостійності, під якою б формою це не сталося, для СРСР буде casus belli. Німецький міністр закордонних справ, як повідомляє преса, з свого боку, проголосив, що до того часу, поки існує так званий польський коридор, інтереси Німеччини противляться тому, щоб Польща дістала під свій контроль Мемель і литовську територію. А такого роду заяв європейські політики легковажити не звикли... А в тім ближчі дні мають принести роз'яснення трудної ситуації.

Большевицька делегація, як про це було відомо раніше, вийшла з Женевы часно з Женевы, але сам тов. Літвінов несподівано не поїхав з нею. Журналістам він сказав, що його затримують важливі розмови з литовським міністром, але виявилось, що граф. Вольдемаарс був лише кулісою. Причина була та, що радянський дипломат добився таки побачень з французьким та англійським міністрами закордонних справ. Як довідалися газети, про ці побачення Літвінов старався ще в Берліні, і німецьке посольство в Лондоні рсбило різного роду заходи з цього приводу, але марно. Допоміг тов. Літвінову французький делегат Поль Бонкур, що дав йому можливість побачити Аристидя Бріана, а потім вговорив свого міністра виклопотати Літвінову побачення із англійським міністром.

Як переказує «Journal de Geneve», Остен Чемберлен довго і виразно проти вився цьому та врешті уступив французьким домаганням, але уступивши, особливо холодно тому прийняв радянського дипломата Літвінов прибув до отеля так раго, що мусів чекати, поки англійський міністр скінчить свій свіданок. Офіційне повідомлення, редаговане за згоди обох сторін, говорить про це побачення в такий спосіб: — Літвінов попросив побачення у сера Остена Чемберлена. Англійський міністр прийняв Літвінова в отелі, де спинилася британська делегація. На побаченню стався обмін думок з приводу відносин між СРСР та британським урядом. Побачення не виявило можливості з'яйти який-будь ґрунт для згоди. — Де-хто, пише з цього приводу женевська газета, хотів би вбачати в цьому повідомленні вказівку на дальші пересправи. Таке толкування не має жадного ґрунту за собою. Правда полягає в тому, що коли два державні мужі не знайшли бази для згоди, то це означає, що вони не мали чого сказати один одному.

В журнальних колах, близьких до Ліги Націй, переказують, наче б то англійський міністр сказав радянському дипломату в такий спосіб: — Не можу вам сказати нічого нового. У Москві добре знають, яка мусить бути база для відновлення зносин з Англією. Самим важливим пунктом для Англії являється гарантія припинення антибританської пропаганди в Азії, а не тільки в Китаю, але в Афганістані та на північному заході Індії. На Англію те рсбляг жадного вражіння завірення радянського уряду, що ця пропаганда веде III інтернаціонал, на який наче б то зовсім не впливає радянський уряд. Англійський уряд має у себе достатні документи, щоби ствердити, що справа стить гавнаки. Ця пропаганда — наявно ворожий Англії акт, і раніше англійський уряд безперечно одповів би на неї проголошенням війни. Доки радянський уряд не припинить цієї ворожої чинности, Англія не вважає можливим відновити дипломатичні осани.

Світський дипломат мав мовчки вислухати цю заяву і сказав, що приймає всі ці слова до відома і повезе їх до Москви.

Французьке побачення з Літвіновим мабуть не було таким холодним, як англійське, — принаймні, б дльшвицьке повідомлення про цей факт веселе й радісне. Большевицький дипломат пообіцяв французам те, що свого часу обіцяв і Раковський: відновити переговори що-до боргів, як до Парижу прибуде Довгалевський, і таке інше. — Радіти з цього приво-

ду, читаємо в Женевській пресі, — властиво нема чого, бо ж не французи обіцяють щось совітам, а навпаки. Ця большевицька радість вказує на щось інше, а саме на те, оскільки глибоко вони зараз зацікавлені в тому, щоб заховати якийсь контакт із західною Європою, а також і на те, до якої міри вони боялися розриву дипломатичних зносин з Францією за час справи Раковського.

Французька преса реагувала вже на це побачення. «Le Temps» пише: — Політика Літвинова у Женеві мала б реальний інтерес лише тоді, коли б провідирі совітів, визнавши свої помилки та свої хиби, зреклася своїх принципів, своїх методів, своїх способів чинності. Але ніщо не вказує на те, що під впливом обставин вони вже на це зважилися, — «Journal des Debats» на такому твердженні не спиняється, а йде логічно далі: — Літвинов і Ко залишилися у Женеві, аби інтригувати. Вони вишуковують контакту з чільними людьми західної Європи, аби винайти ті методи, якими вони могли б досягти своєї подвійної цілі: сіяти непокої в Європі, з одного боку, і роздобути кредити — з другого.

До цих справедливих слів немає чого додати.

O b s e r v a t o r .

З преси.

Як ми згадували вже того разу, на останньому з'їзді КПБУ в Харькові тов. Каганович не міг не згадати «теплим» словом і нас:

«Усі здають, що існує за кордоном так званий «уряд» УНР».

Всемогутньому секретареві КПБУ прийшлося вжити весь звичайний асоціативний більшовицький лайки та брехні, вдатися по допомогу, — як це вже ввійшло в звичку у всяких наших ворогів, — до випробованого спільника В. Винниченка, але все ж не пощастило заховати погано прикритого непокою перед тими пертракціями, що вони ніби то провадяться в Англії та Америці. Згадавши про те і се, він каже:

«І радіє душа жовто-блакитної еміграції, що ось-ось з усіх боків — американський капітал, англійські імперіялісти, французькі банкіри, німецькі поміщики, капіталісти, польські пани поспішають на допомогу, щоб скинути большевиків, щоб встановити незалежну Україну».

Неже ж так таки всі одразу? Чи не забагато? На цей переляк соціального політика справедливо зауважує останній комунікат «Bureau de presse Ukrainien» в Парижі:

«Всі ті, хто ознайомлений з українським питанням, знають дуже добре, що опора національного руху і правительства Української Народної Республіки знаходиться не в акції чужоземних держав, але в самому народі, поневоленому большевиками».

* * *

Розуміють це добре, краще, ніж хто інший, і самі большевики, і в цьому вони признаються. В тій таки промові про відношення населення до влади знаходимо таке:

«Звісно, є окремі жменьки колишніх петлюрівців, що й досі залишаються затавними петлюрівцями».

Коли там де які «окремі жменьки» залишилися, то що ж про них згадувати? Тим часом, видно, їх чи-мало і вони де-далі, то більше сили набирають, бо на трохи пізніше той самий промовець прохоловся:

«Ми не захоплюємося, товариші, нашими досягненнями. Ми знаємо, що ворожі нам сили є і навіть до певної міри зростають між куркульством, так і серед окремих кол вищої інтелігенції. Ці окремі кола мріють про те, про що мріють і біда і жовто-блакитна еміграція».

* * *

Дозволимо собі спинитися ще на одному уступі з промови того ж самого товариша Кагановича. Він не тільки добре розбирається в справжньому відношенні сил на Україні, своїм аналізом з свого боку підсилюючи твердження, що УНР сили свої черпає в народі на Україні (а саме в цьому — треба констатувати, це рідко трапляється, — зійшлися думки ЦК КПБУ в Харькові і пресового Бюро УНР в Парижі), але з нього, як побачимо оце нижче, і не останній гуморист. Судіть самі. Він кінчає:

«Звісно, і в Західній Україні знайдеться свій Андрій, що за вроливу дівчину, за гарну, красну свитку зрадив і продався. Та ми певні, що там є і Остап, другий син Тараса Бульби, що, коли його катували на майдані у Варшаві, тримався міцно і стійко. Він тільки гукнув: «Батьку, де ти, чи чуєш ти»? І батько його, Тарас Бульба, відповів йому голосно: «Чую, синку!» Так сказавмо й ми — Радянська Україна, — коли нас покине Остап і гукне: «чуєш», ми відповімо твердо: «чуєм, чуємо»!! (Гучні оплески).

Звісно, сьогодні на Україні — царство Кагановичів. Це він сьогодні ще має силу зловживати іменем многострадальної України. Ми добре знаємо, яке місце в окупаційній владі належить тепер йому і його одноплеменикам. Але все-ж повинна бути якась міра в річах. Каганович — Тарас Бульба! Таки справді, словами незабутнього мандрованого дяка Шзаркозьського з «Чумаків» мовлячи, — «умиленія достойная картина!»

* * *

«Пролетарська Правда» (ч. 272). наводить, за львівськими газетами, таку звістку:

«Париж, 1 листопада. (АТЕ) Відбулося засідання комітету оборони Шварцбарда, на якому рішено зліквідувати комітет. В одному зі звітів підчеркнено, що на оборону Шварцбарда вплинули великі квоти з різних держав Європи й Америки. Значна частина цих сум не зужиткована. Представники польських емігрантів у комітеті

запропопували зунити ці гроші на українсько-єврейське зближення в Польщі, а особливо на фінансування виборів в українсько-єврейських округах. Мимо спротиву деяких членів комітету, які хотіли вжити рештки грошей на єврейські добродійні цілі, комітет ухвалив внесок євреїв в Польщі, виснажуючи надію, що тим робом пошастить довести до відновлення виборчого єврейсько-українського блоку».

Невже тому правда? Що жида таке могли надумати, — це їх справа: адже вони певні, що за гроші все продається і купується. Але ми відмовляємося категорично вірити, щоб знайшлася така група серед українців — як би не дивилася вона на загально-національну справу і якими б на сьогоднішній день важливими не здавалися їй свої місцеві інтереси, та якими б шляхами не йшла вона до їх досягнення, — щоб знайшлася така українська група, котра б взяла хоч шеляг ломаний з цих грошей.

Подяка адвокатам.

Комітет Шанування і Оборони пам'яті С. Петлюри в Празі надіслав адвокатам Кампінні і Вільмові листи наступного змісту:

Метре,

Українська еміграція в Чехословаччині з надзвичайною увагою слідувала за ходом процесу над убийцею Симона Петлюри. До цього часу ми не знаємо деталей процесу. Де-які обставини нам не зрозумілі. Але вже ми знаємо, хоч ще не з'ясуємо грам, загальні риси розвитку процесу, зізнання свідків і премови адвокатів. Вердикт присяжних зробив на нас, українських емігрантів, страшне притилююче враження.

Ми, українці, діти того народу, який на зорі європейської цивілізації вже мав широко розвинене власне право, яке навіть віки несли під чужим вагварським і людським багварством і могли злихити. І це гласило: право, можливо, віра в право, стремління до справедливости, якої ідеал кожен з нас носить в серці, і зневага права сильного — складають наш характер. І це тому, ми гадали, що після страшної втрати — смерті нашого національного героя, що символізує наше національне визволення — ми гадали, що людський суд дасть задоволення гашій (бракешній) і сиротлій душі і свої статусе, що злочин було дознано гад цілем українським і ардом, якого Симон Петлюра став сиромом, і що три бубал засудить цей злочин. Але наш надії були марні і замість того внасесено було і ам ще сди: удар.

Печуття і ашого сдчаю велике, коли подумати, що підлий світ є ліщо и ше, як ліхо і несправедливість і що доля хоче наш го повенелення, аби наш анісму і щастю збудувати життя і щастя и ших. Не було б цьому відчаю мож, кди б не було все як таки світлого проміння, віри і надії в те, що право, про яке мріє український народ, побідить. І цей промінь — це та шира симпатія и ших народів до ішої сраки і розуміння і а ших стремлінь. І тласне ви, захисники і представники української сирси в справі Шварцбарда, ви цю симпатію і це розуміння так ясно, сердечно і пово висловили.

Більше того, ви вивчили трагедію українського народу, ви її розповіли підчас Паризького процесу, і тому й світова преса, а в першу чергу преса фрайцувська, що нам симпатизує, говорила про неї також. Серед

того всього лиха, яке нас оточує, ваша діяльність є для нас надзвичайно могутньою моральною підтримкою. Ви самі не можете собі уявити, можливо, яке задоволення дали ви нашій змученій на вигнання або там на Україні під нелюдським режимом перебуваючій українській душі. А там же також знають по вашу благородну позицію захисника. Немає міри, щоб оцінити її. Маємо надію отримати повні і точні промови ваші. Ми їх збережемо і кожний українець буде читати з почуттям найглибшої подяки ці прекрасні слова, що ви їх виголосили з таким талантом, представляючи українську сторону в справі, за якою гаряче слідкував увесь світ. Із почуттям глибокої подяки та признання українська історія вишиє ваше ім'я на свої сторінки, як ім'я оборонця України, оборонця, який перед цілим світом показав і довів правоту української справи і неправоту ворогів України, що є в той самий час і ворогами всього людства.

Честь вам, захиснику правди!

Прийміть, Метре, почуття вдячності, глибину якої не зуміємо ми висловити вповні і яку, будьте певні, поділяє весь український народ.

Заступник голови (-) С. Сірополко.

Секретарь (-) Ф. Слюсаренко.

ОГОЛОШЕННЯ

На кобзи (бандури) чистої роботи і високої звукової якості стало приймаються замовлення. За два тижні з часу одержання замовлення кождий бажаючий може мати справжню довбану кобзу. Звертатися безпосередне до майстра інж. Гр. Довженка по адресі: inz. Hryhorij Dovzenko. Panska ul. c. 26-II Podebrady-Lazne. Tchecoslovaquie.

Хроніка.

З Великої України.

— Українська Академія і комуністична влада. На привітанні, що з ним вдалася Академія Наук до совітської влади та партії, запевняючи в своїй благонадійності та відданості, одновісав. тов. Каганович на останньому з'їзді КПБУ. Ось як він розцінює виступ Академії: «той факт, що там (в Академії) є такий осередок, який виявляє в цьому (запобіганні ласки) ініціативу, показує, що і той, хто не любить нас, повинен тепер іти до нас». Давно сказаво: «Москва слезам не вірить». Не йме віри зірлопідданчим заявам академіків і тов. Каганович. Проте він приймає заяву, як належне, і навіть ласкаво каже: «не буду длубатися в душі кожного академіка» (хіба за цим не пильнує ППУ?). Отже тов. Каганович, як бачимо, не тільки строгий, але й милостивий. Пригрозивши тим, «хто не любить нас», він далі похваляє роботу Академії: «наша Українська Академія Наук набірає величезного згачіння в умовах нашого державного будівництва і особливо — планового соціалістичного сектора. Українська Академія пішла чимало вперед, як у царині науковій, так і в дінії чим раз більшої її радянзації. Треба допомогти їй ступево визволитися від впливу буржуазної ідеології, що має ще в Академії певне коріння. Треба її переводити більше й більше на радянські рейки, на рейки революції. Це довгий процес». («Пр. » ч. 272). Ми знаємо, що в

цьому напрямку давно вже робить зусилля й совітська влада, викривляючи завдання Академії. Та як видно з признання тов. Кагановича, з тими заходами не дуже повелося, бо все ще приходиться говорити про «буржуазну ідеологію, що має ще в Академії певне коріння».

— Ювильейний збірник на пошану академіка Д. І. Багалія видада УАН з нагоди 70-ліття з дня народження його та 50-річчя його наукової діяльності. («Пр. Пр.» ч. 272).

— На честь Ольги Кобиллянської урядова комісія Західної України УАН ювильейне засідання 27 листопаду. З докладами виступали О. Павлик, В. Косташук та С. Гавеський. На пропозицію акад. М. Грушевського збори вислали ювильейці телеграфне привітання, яке було вкрито 300-ми підписів. («Пр. Пр.» ч. 272).

— Виставку пам'яті Гоголя, з нагоди 75-річчя з дня його смерті, відкрив 4-го грудня у Київі Український Інститут Книгознавства. Виставка бх плює картини та малюнки на гогольські сюжети, ілюстровані видання Гоголя та Гоголь українською мовою. («Пр. Пр.» ч. 272).

— Камерні концерти укр. пісні улаштовують у Київі відома співачка Д. Стефанович та співак М. Дейнар за допомогою визначного знавця укр. народнього музики проф. Д. Ревуцького та композитора Л. Ревуцького, котрі дають

історичне і побутове освітлення українській пісні та гармонізаційні коментарі. На програму складаються історичні та побутові пісні в гармонізації М. Лисенка та Л. Ревуцького («Пр. Пр.» ч. 273).

— Народний театр на чолі з М. Садовським закінчив свої вистави в Черкасах. Вистави мали великий успіх («Пр. Пр.» ч. 273).

— Художню виставку з метою допомоги жертвам новині на Західній Україні влаштовують в грунті в Києві. («Пр. Пр.» ч. 273).

— «Шедевр української кінематографії». В Києві відбувся громадський перегляд фільму «Звенигора», після якого присутні совітські літератори дали оцінку фільмові «як шедеврові української кінематографії», що «вражає своєю грандіозністю», що являється «величезним гімном праці», що «становить епоху в нашій кінематографії». Та вихвалюючи новий «шедевр», критики похопилися дуже виразними прізвирями, що до вартісти попередніх «шедеврів», та взагалі роботи совітської кінематографії. Режисер Довженко «подає кадри делікатно, тонко. Замість тенденційного моря крові, що завжди проливається по всіх фільмах ВУФКУ, у «Звенигорі», все подано тонко». «Ми бачили українську еміграцію в «Пілі», в «Україні», але «Звенигора» увидав цю опереточних тонів. Еміграцію тут репрезентує одна особа, але вона справляє протє подосацьне вражіння». («Пр. Пр.» ч. 273). «Тенденційність» і «опереточні тони» — от характерні риси, словами самих же приятелів мовлячи, у творчості ВУФКУ.

— Хто править Україною? Большевики дуже люблять надреслювати ту ролю. яку, мовлять, грають в комуністич-

ній партії українці. І справді, останніми часами на низах партійних к'лькість українців зростає. А от що діється на «командних висотах». На останньому з'їзді КПБУ обрано новий центральний к'міте, який за вказівками Москви править Україною, Серед 75 членів його, куди зичайно ввійшли тов. Петровський, Чубарь, Скрипник, Полоз, Каганович (він зостався до старому генеральним секретарем партії, тобто фактично — першою особою на Україні), і куди додано, про око людське, кілька українців, ми зустрічаємо такі прізвища: Медведев, Постішев, Семенов, Сухомлін, Ломов, Шліхтер, Корюшкін, Строганов, Шувирін, Акулов, Ялдр. Попов, Бурдакін, Горбачев, Доронів, Іванов, Гопнер, Поляков, Дехтерьов; Мілчаков, Маслов, Степанов, Батаєв, Безсоєв, Сопь, Соколов, Трасов, Налімов, Бірман, Берзін, Суханов, Кіюшкін, Щербак, Проказіна, Окороков, Ляліков, Козлов, Філін, Пескарьов, Захарьяшева («Пр. Пр.» ч. 273). Процент «товаришів» не-української національності на 95 членів контрольної комісії ще більший.

— КПБУ в 1927 році. На перше лишня 1927 року КПБУ нараховувала — 177.127 чл. Як одмічає тов. Каганович, «число робітників з складу дійсних членів партії неухильно зростає, становіючи в цьому році 71,2 від. до всього складу дійсних членів КПБУ» («Пр. Пр.» ч. 272). Дебрі результати притягнення селян у партію. Ці 71,2 від. робітників на Україні, де робітництво, здебільшого чуже, стверджують ще раз, що «опорою совітської влади на Україні» зостався пролетаріят. тій Україні чужий.

— Внутрішній стан КПБУ. Тов. Затольський подав в своїй доповіді останньому з'їздові в Харькові такий ресстр порушень, за які товаришів тягнуть до відповідальности. «Непомістимі вчинки, що не мають великого значіння», діяло,

службові злочини, негосподарність «порушення директив партії про зниження цін і зменшення видатків», бюрократизм, кар'єризм, протекціонізм. Серед жінок найбільше — невчасної виплати членських внесків, неяви на збори то-що. Так само «за виконання релігійних обрядів найбільше притягається жінок, що свідчить про великий вплив побуту на партійок». Виключають з партії за піянство, порушення парт-дисципліни, службові злочини, некоммуністичні вчинки, відрив від партії і карні злочини. («Пр. Пр.» ч. 273).

— Новий редактор «Комуніста». На місце Затопського, якого звільнено від обов'язків відповідального редактора газети «Комуніст» «через його перевантаженість», на цю посаду призначено тов. Мик. Попова. («Пр. Пр.» ч. 273).

— Клопоти совітських правителів. На останньому з'їзді тов. Берзін, уповноважений московського комісаріята закордонних справ на Україні, ствердив такий факт: «скоро загострюється міжнародний стан СРСР, негайно за кордоном та в колах імперіалістів і білогвардійських емігрантів починають говорити про Україну, давати їй багато уваги. В моменти кризи України стоїть в центрі уваги імперіалістів». («Пр. Пр.» ч. 273).

Берзін «ілюструє цю думку багатьма витягами з буржуазної преси». В той час, коли совітських дипломатів непокоїть зріст інтересу до України за кордоном, начальник ПГУ Баліцький, має чимало клопоту вдома. Він багатьма прикладами доводить, що «останніми часами з боку третьої сили — з боку контр-революції спостерегається де-яке пожвавлення, при чому це пожвавлення чималою мірою спричиняє розкладна робота опозиції. Контр-революція пильно стежить за тим, що діється в нашій партії. Контр-

революція знає, що радянська влада завагастися, коли завагаються лави нашої партії. Через це контр-революція уважно придивляється до того, що діється в нашій партії».

«Директиви контр-революції йдуть не тільки з емігрантського табору. Розколюють діяльність опозиції вивчають і пробують використати також і імперіалісти. Опозиція не повинна забувати за це. Нехай опозиціонери пам'ятають, що контр-революція підводить голову. В цьому ви на нас опозиція». («Пр. Пр.» ч. 273).

— «Вода ка мми петлю рівці» — так кваліфікує Зінов'єв українізацію. («Пр. Пр.» ч. 272).

— «Український національний шовінізм» Компартії останніми часами довелось дуже боротися «з українським національним шовінізмом, який і собі впливає на окремих членів партії», як це стверджує в своїй промові на з'їзді КПБУ тов. Каганович, присвячуючи багато місця діяльності Шумького. Чого добивався Шумський, Хвильовий та їхні прихильники? Це сформуловано свого часу в заяві ЦК КПБУ до виконаному Комінтерну. По цій заяві «суть націоналістичного ухилу Шумського полягає: 1) в недооцінюванні та нерозумінні чолі робітничої класи і комуністичної партії у розв'язанні національного питання на Україні 2) у суто-бюрократичному підході до темпу та форм прилучення не-української частини робітничої класи на Україні до української культури в розумній форсуванні цього темпу; це практично переходить у вимого примусово українізувати російських та інших робітників; 3) у певному зневір'ї в силах та здатності нашої партії провадити національну політику на Україні; це призводить до постави питання про ламання наших партійних кадрів, у занепадінстві та «пораженських» настроях що-до нашого соціалістичного будівництва;

4) в систематичних спробах підірвати довір'я до основних партійних кадрів, зокрема до російських товаришів, та особливо до тих, що прибувають з інших Союзних республік.

5) у цілковито перекрученому уявленні про нашу партію, як про носія російського шовінізму, який ніби гнобить комуністів-українців;

6) у злісному цькуванні українських товаришів, які здійснюють правильну партійну лінію, що їх кваліфікують, як зрадників, ренегатів, «презрених малороссов» і т. д.;

7) у певній підтримці проповідання орієнтації української культури на капіталістичну Європу, в протизагмосі Москві. («Пр. Пр.» ч. 272). Далі, «ухлівців», на яких впливає буржуазна ідеологія, обвинувачують в тому, що вони «галасують за зв'язки з світовим господарством, за експлуатацію українського господарства радянським союзом». («Пр. Пр.» ч. 272). Власті придержанці пояснюють цей «ухліл» перш за все впливом буржуазії, «що їй потрібний ворожий шлях розвитку української державності, їй потрібний націоналізм проти Москви; щоб підмановати простачків, вона висуває гасло орієнтації на західну буржуазію, бо вона хоче відірвати українське селянство від російського пролетаріату, від ССРСР, від Москви, що є центр світової революції. Де-кого з простачків, де-кого з гнилих, мізерних, дрібно-буржуазних інтелігентів вони ловлять на свій гачок і на жаль не тільки з безпартійних, але почасти де-кого і з лав партії. Вони йдуть «проти пролетаріату у формі розпалювання національної ворожнечі проти російського пролетаріату». («Пр. Пр.» ч. 272). Розвиток націоналізму українського стоїть «у зв'язку з зростанням української буржуазії та куркульства у місті і на селі, що відбулося і на ідеологічному фронті». Стоїть в зв'язку з прямуваннями тих шарів, «які покладають свої надії на реставрацію буржуазної влади

на Україні силою збройного чужоземного імперіялізму». («Пр. Пр.» ч. 272).

— Зрадливі запитання. Єдиним способом, що ним делегат на якомусь совітському з'їзді може виявити свою думку, не притягаючи до себе одкрито небезпечної уваги ППУ, є запитання. На останньому з'їзді КПБУ президію хтось запитав: «Шумського вислали з України, а проте я не розумію, в чому полягає його ухліл». Замість відповіді Каганович навів «витяг із «Тризуба», офіційного органу петлюривців, Як цей «Тризуб» розцінює виступ української опозиції? Він уживає його «патріотичним ухлілом». Як бачите, товариші, українська контр-революція бачить коріння націоналістичного ухлілу». («Пр. Пр.» ч. 273).

Можемо од себе додати, що і твердо переконана в остаточній перемозі здорового патріотизму.

— Теж «незалежність» В іншій записці питають: «яка-ж це українська державність і незалежність, коли ви вислали кращих робітників, що обстоюють українську державність і міць України?». «Пролетарська незалежність, товариші — пояснює все той же тов. Каганович, — полягає в тому, що одна пролетарська держава, зокрема наша Україна, буде свою економіку на принципі спілки, на принципі об'єднання своїх інтересів з інтересами інших радянських республік. Пролетарська державність полягає в протиставленні інтересів українських робітників і робітників інших республік інтересам капіталістичних країн». («Пр. Пр.» ч. 273).

— Чого хоче «російський шовінізм» на Україні? В тій заяві ЦК КПБУ до Виконкому Комінтерну, що про неї ми вище згадували, так визначено «суть російського націоналістичного збочення в партії: «Це збочення полягає в нехтуванні й недооцінюванні значіння

національного питання на Україні, що часто прикривається інтернаціональними фразами, зокрема:

1) у зменшуванні значіння України, як частини СРСР, в намаганні трактувати утворення СРСР, як фактичну ліквідацію національних республік;

2) у проповідуванні нейтрального ставлення партії до розвитку української культури, в трактуванні її, як відсталого «селянської», протилежно до російської «пролетарської».

3) у спробах за всяку ціну зберегти перевагу російської мови у внутрішньому державному, громадському й культурному житті України;

4) у формальному ставленні до українізації, що її визнається часто тільки на словах;

5) у практичному повторюванні шовіністичних великодержавних поглядів про так звану штучну українізацію, про незрозумілу гародові «галіційську» мову тощо і в культивуванні цих поглядів в середині партії;

6) у прагненні не здійснювати політики українізації по містах і серед пролетаріату, обмежившись тільки селом;

7) у надто тенденційному роздумуванні окремих перекручувань підчас запровадження українізації, у спробах виставляти їх, як цілу й літичну систему порушення прав національних меншостей (росіян, євреїв). («Пр. Пр.» ч. 273).

Апетити не малі. Росіяне на Україні все ніяк не хотять поступитися своїм місцем пануючих. А до того «остаєніми чанами», — як признається тов. Каганович, — ми маємо цілий ряд виступів у загальнопартійному масштабі, які цілком підтримують і приховують російський націоналістичний ухил у лавах КП(б)У. За найближчіші з них треба визнати виступи т. т. Ларика, Ваган'яча й Зінов'єва». («Пр. Пр.» ч. 273).

Претензії російських шовіністів переплітаються з діяльністю опозиції. «Опозиція» особливо на Україні, — скаржаться тов. Хвип-

ля, — намагається використати національне питання, кажучи, що на Україні КП(б)У провадить не ленінську національну політику, а петлюрівську». («Пр. Пр.» ч. 273).

Та керуючі кола комуністичної партії добре розуміють, чим загрожує їм на Україні конфлікт з національними домаганнями українського народу: «Колиб партія пішла тим шляхом, що в національній політиці України проказує опозиція, то замість будівництва комуністичної української культури, як про це каже тов. Сталін, на Україні була б громадянська війна під націоналістичними гаслами». («Пр. Пр.» ч. 273).

Антисемітизм на Україні. В своїй доповіді з'їздові, привертючи увагу на збільшення антисемітизму, тов. Баліцький каже, що контр-революція тепер годувється на антисемітизмі. «Ми повинні звернути на це особливу увагу і взятися до найрішучішої боротьби з антисемітизмом, бо контр-революція лізе не тільки через щільни, які відкриває опозиція, а й через щільни антисемітизму». («Пр. пр. ч. 273).

— Претензії тов. Кагановича. Наговорюючи, як годиться, компліментів безсередньому начальству — Москві — та склавши через тов. Рикова, свою подяку ЦК ВКП та всесоюзному урядові за ту справу ю соціалістичу підтримку, що вони нам вчинили своєю постановою заходиться коло будівництва Дніпрельстау». тов. Каганович продовжує: «проте я ним зовсім не хочу сказати, що ми цілком з усього задоволені, що в нас нема претензій, що ми цих претензій не ставимо». Ще раз підкресливши єдність лінії і практики КП(б)У і ВКП, всесильний диктатор України заявляє: «але в практичних справах ми

вважаємо, що як раз, виходячи з правильної організації поділу праці у виробництві СРСР, ми можемо ставити претензії, а саме: треба будувати заводи там, де вони будуть близько від сировини і палива, напр. металургійні заводи. Зокрема, ЦК КПБУ енергійно і уперто просить забезпечити тверде виконання наміченого плану розвитку вугільної промисловости, не втиваючи його. Ми просимо далі забезпечити тверде виконання виробничого плану металургії і особливо вимагаємо підтримати наше машинне будівництво, що перебуває в кепському стані. («Пр. Пр.» ч. 272). Поскаржившись далі на брак оборотного капіталу та капітальних вкладок у машинобудівельних та судобудівельних заводах, Каганович кінчає скромно: «для нас має величезне значіння те, щоб передати збудування двох генераторів для Дніпрельстану харківському державному електромеханічному заводу». Та сам злякавшись сміливости свого бажання, зраз же додає: «не можна казати про те, що тут виявився якийсь націоналістичний патріотизм». («Пр. Пр.» ч. 272). Отже як бачимо, «претензії» до Москви дуже й дуже скромні. Так само дуже лагідний і тон, тон прохача — «просимо, просимо», — але важко, що з цими претензіями мусить виступати навіть Каганович: життя сильніше за нього.

На українських землях.

На Волині, Холмщині, Поліссі та Підляшші

— Панахида по Головному Отаманові С. Петлюрі. В Берестю в Брацькій церкві після закінчення служби Божої відправлено панахиду по Голові Директорії і Головному Отаманові Військ УНР — Симонові Петлюрі.

Перед панахидою з теплим словом звернувся п. о. Зпоско до присутніх. Панахиду відправлено було на укр. мові, яку рідко почути в церквах Берестя, а тому служба справилася глибоко вражіння. («Укр. Нива» ч. 66-67).

— Український Громадський Комітет. У Берестю відбулися об'єднані збори представників українських просвітних та економічних організацій, на яких було обрано Громадський Комітет для Полісся. Комітет був прийнятий поліським воєводою, якому склав меморіал що-до своїх завдань. Воєвода обіцяв прихильно поставитися до всіх слушних його жадань. («Укр. Нива» ч. 66-67).

— Курси для представників бібліотечитачалень. В Бересті розпочалися курси влаштовані для представників бібліотек-читалень. На курси зголосилося понад 12 слухачів. Лекції викладають др. Василь Дмитрюк, Яковенко та інші («Укр. Нива» ч. 66-67).

— Цікаве явище природи. 12 листопаду слостерігалося в Острозі таке явище: від 8 до 10 ранку гримів грім, цілий день ішов дощ, а ввечері сильний вітер напугав снігу. («Нарід» ч. 36).

В Галичині.

— У справі забиття куратора Собінського. 18 членам «тайної організації» що сидять вже багато місяців у лідчій в'язниці у Львові доручиливренті акт обвинувачення. Цей акт має 130 сторінок польського і 170 українського тексту. Двох: Атаманчука і Вербицького обвинувачено у забиттю Собінського, решту — в држатній граді та шпигунстві. Ровправа призначена на січень і будтягнутися з яких 3 тижні. («Ціло» ч. 270).

— Червоний півень. Польські газети подали, що

ніби то українські селяне с. Маняви, коло Надвірної, підпалили будинок, в якому міститься постерунок поліції. Полум'я перекинулося на дім священника, який згорів. Кільки селян заарештовано. («Нарід». ч. 36).

На Буковині.

— Нова українська партія. З буковинських українських газет довідуємося, що в Чернівцях недавно заснувалася нова українська політична партія, що поставила собі за мету: ширити національну свідомість, почуття карности та чести і порядку. Основниками нової національної партії є: д-р Когут, М. Руснак, Прокопович, ред. Ю. Сербинок, Пігуляк та інші («Діло» ч. 271).

На Закарпатті.

— Свято 1-го Листопаду. Заходом української еміграції відбулося традиційне вже в Ужгороді свято пам'ятного дня 1-го листопаду. Того ж дня о. кан. д-р Гаджега відправив у переповненій перкві поминальну службу Богу і папахиду за поляглих героїв, при чому співав укр. народній хор під проводом О. Приходька. Вечері відбувся концерт з добірним програмом. Промову мав д-р Гуналовський, після чого відомий поет С. Черкасенко прочитав уривок з нової своєї драми «Мазепа». Крім того члени театру виступали з хорами і декламаціями. («Діло». ч. 269).

— «Руський театр». Постійний «руський» (український) театр в Ужгороді, який, не зважаючи на несприятливі обставини, ширить любов до рідного слова між усіма шарами закарпатського населення, дав досі кілька сот вистав українських і не-українських авторів у

більших і менших містах, а навіть і по селах нашого Закарпаття. 10 листопаду з приводу 20-их роковин смерті Тобилевича виставив його драму «Наймичка» («Діло». ч. 269).

— З життя закарпатського студентства. Закарпатське студентство переходить швидко кристалізацію в напрямі свідомого українства. Студенти з Закарпаття, що студіюють в Празі, зорганізовані в двох товариствах: москвофільським «Возрожденіє» і українофільським «Соціальный Союз», що до останнього часу був допомоговою організацією. Після останніх загальних зборів рішено поширити рямці його статуту в напрямі уможливлення його членам вести в Т-ві культурно-освітню працю. («Діло». ч. 269).

Газетні звітки.

— Повстання на Україні. Як казуть звістки з Букарешту, на Україні мало вибухнути повстання. Московський центральний уряд ежив негайних заходів для його здавлення. Всі невідомі частини переводяться з України в інші місця. В Одесі мав бути бій між п'ятьома полками, що повстали. і військом, вірним уряду. Виступ Чорноморської флоти може рішити участь бою і успіх тої сторони, по якій вона виступить. («За Свободу». ч. 279).

— З другої газети довідуємося, що повстання поширюється, захоплюючи все нові терени. До повстанців приєднуються військові відділи. Повстанці захопили Кам'янець-на-Поділлію, який перебував в їх руках два дні і лише після впертих боїв з урядовим військом Кам'янець було залишено повстанцями. Вдовж Дністра чути сильну гарматну і рушничну стрілянину («Укр. Нива». ч. 68).

-- Український театр на Кубані. В Краснодарі організувався укр. театр. Трупа складається з київських та одеських артистів. Сезон відкривається п'єсою «Республіка на колесах» («Діло» ч. 268).

3 життя еміграції

У Франції

-- Симон Петлюра і Погроми. У суботу 26 листопаду в помешканні російського журналу «Боротьба за Росію» п. Смольяніновим був прочитаний доклад на тему: «С. Петлюра і погроми».

Доповідач -- російський офіцер, що служив в українській армії у 1918-1919 роках лише тому, що «ікуди було д тис».

П. Смольянінов попередив, що доклад його є особисті спогади і що документальних даних він не має. Доповідач розпочав з «характеристики українсько-жвїження».

Чи було українське «жвїження» народним і чи співчувало йому українське населення?

Ні. Українське населення ставилося в рожо до свого визволення, бо автор докладу власними очима бачив на базарі в м. Житомирі, як селянин, що продав кабана не хотів брати українські гроші. Весь український рух -- це вигадка австрійків.

Чи була українська армія і чи провадила вона боротьбу?

Тут п. Смольянінов підкреслив, що в 1919 році він був командиром курнія у військах північної групи, був весь час на фронті під Куростенем, в районі м. Рівного, і прихдить до висновку, що армія української не було і що вона весь час «втікала». Населення до армії ставилося байдуже.

Характеризуючи командний склад української армії п. Смольянінов підкреслив, що він складався в більшості з селянської інтелігенції а саме: учителів, кооператорів, писарів і т. в.

Так наприклад, командир полку, в которому він служив, був

поранщиком російської служби, селянський учитель і дуже «ширий».

П. Смольянінов подав характеристику і членів української Директорії. Самий розумний на його погляд з цих членів був п. Макаренко -- залізничний конторщик. Професор Швець -- не є професором, бо в Галичці так іменують кожного учителя сільської школи, а п. Швець певно з Галичини. С. Петлюра, хоч і був Головним Отаманом, але ж війська не мав, а частенько навіть від нього «втікав», тут доповідач вказує на повстання отамана Оскілка. Взагалі С. Петлюра взявся не за своє діло.

Наприкінці п. Смольянінов сказав кілька слів і про відповідальність С. Петлюри за погроми. На його думку С. Петлюра погромів не робив і не хотів робити, а припинити їх не міг, бо не мав сил.

П. Смольянінов бачив на власні очі погроми в Житомирі. Перший погром він ставить у вину отаманові Палієнкові, а другий зробили селяне з ближчих околиць Житомира, коли в останнє перебув загін большевиків, складений виключно з жидів. Цей загін був цілковито знищений селянами, які були добре організовані, навіть мали власну кінноту. Доповідач також бачив власними очима, як командир полку ім. Наливайка, що наступав в той час на Житомир, припинив цей погром.

Ось головні перди докладу п. Смольянінова. Треба додати, що в своєму докладі він не обминув і української мови, жорстоко висміюючи її. Авдиторія відповідала це реготом.

Так ясно і просто п. Смольянінов охарактеризував всю визвольну боротьбу українського народу. З таких докладів росіяне інформуються про нашу визвольну боротьбу.

Як видно, одному з присутніх на докладі лідерів організації п. Рисові було соромно за цей доклад і тому в дискусіях він заявив:

«Доклад п. Смольянінова кожен з присутніх може розцінювати по»

своєму». Він, як жид, не вважає С. Петлюру відповідальним за погроми. «Українці програли процес лише тому, що прийшли в суд з метою пропаганди української ідеї і виступали проти Росії. Ось чому Шварцбард був оправданий». П. Рис визнає право України, право українського народу на самоозначення (самоопределение) і що його, як росіянина, цікавить, які будуть в майбутньому взаємовідношення по-між Росією і Україною.

Кубанський козак п. Скобцов казав: «Я знаю С. Петлюру особисто. Ця людина ніколи не була погромщиком. Про це треба припинити розмови і перейти до більш цікавої теми про майбутні взаємовідношення Росії і України». Трахтенберг заявив, що він, як жид, мусів би виступати на процесі, але ж не вважаючи С. Петлюру відповідальним за погроми, він від цього відмовився. Його, як «єдинодільця», цікавить українське питання, але він не розуміє його в тій площині, в яку ставлять його українці (самостійність).

З боку українців в дискусіях приймали участь п. п. М. Шаповал і М. Капустянський. П. Шаповал доводив, що з боку українців ніхто, ні С. Петлюра, ні український уряд не винні в погромах. Українцями було зроблено все, аби уникнути цих експесів. Погроми на Україні організовували ліві російські С.-Р. Як приклад він приводить факт про участь есера Володіна в убивстві Головного Отамана. А також посилається на спогади т. Небутьова.

Н. Капустянський заявив, що доклад п. Смольянінова є настільки «оригінальний», що на нього дуже трудно відповісти. Але ж деякі зауваження він мусить зробити. Коли автор доповіді взяв на себе сміливість так легковажно охарактеризувати визвольні змагання українського народу, то він ще більше дивується тому реготу, з яким аудиторія віднеслася до українських визвольних змагань. С. Петлюра був вождем українського народу і армії. Ніколи

армія не кидала його. «Хіба Керенський, цей диктатор Росії, кумір російської революційної армії, не залишився в Зімньому Палаці з одним жіночим курінем? Хіба Голчака не продала большевикам свої дітя та армія? Хіба Врангеля не схинули в море? — С. Петлюра в такому стані ніколи не був».

С. Петлюра не є відповідальним за погроми, бо він вживав всіх заходів аби уникнути їх. Його дивує, чому жиди всього світу взяли в оборону Шварцбарда. Чи жиди розуміють, що вони прийняли кров С. Петлюри на голову жидівського народу?

На цьому за пізнім часом дискусії були припинені, але аудиторія висловила бажання перенести ці дискусії на інший час.

О. Г а й д а м а к а.

— В Ліоні. 23 листопада 1927 в помешканню «Rameau», одним з найкращих театрів Ліону, Українським Драматичним Гуртком улаштовано було «Soirée musicale ukrainienne» — спектакль концерт, що складався з веведія «Ніч під Різдво», однойдії з «Невельника», співу укр. мішаного хору, співу терських козаків, гри бандури, балету та гри укр. струнної оркестри. Самя була повна. Присутніх було понад 2.000 люду. Багато було навіть чільних осіб м. Ліона, в тому числі й духовні особи. Оплески та захоплення українською штукою були належною нагородою виконавцям. В середині концерту виступив один з фразцулів і виголосив глибоку подяку українцям за влаштування цього спектаклю-концерту, дохід з якого мав піти на користь шпиталю «Hotel Dieu». Публіка надзвичайно була задоволена. Вражіння залишилося у всіх прекрасне. Участь в спектаклі-концерті взяли такі громадяне: пані Федорович, Копеляш, Марко, Антонова, Анізімова та п. п. Григораш, Самопалов, Чередищенко, бандуриста Рябовол, Семиков та інші.

— Сорбона. 29 листопаду с. р. проф. С. Сватіков розпочав свій курс про «Проблему Федералізму та національне питання в Росії» (1855-1925), по такому програмі: 1) Політика російського уряду, 2) проблема федералізму в політичних російських програмах, 3) історія національного руху різних національностей Європейської Росії, Кавказу та Сибіру (Україна, Фінляндія, Польща, Білорусь і т. и.). Автономізм, федералізм, сепаратизм, 4) «областничество». 5) національне питання і федералізм під час революції. 6) теорія і практика соціального федералізму. Курс викладається по французьки щовівторка о 3 год. дня. Вхід вільний.

— Громада в Шалеті. Для української їдальні при Громаді в Шалеті потрібний негайно помішник кухаря знайомий із справою куховарства настільни, щоб через де-який час зміг замістити кухаря. За інформаціями звертатися до Голови Громади по адресі: M-r Batzoutza, 18, Rue Lavoisier, Vesine à Chalette(Loiret).

■ — Розшукують. — М. Скубій (rue Mazenay, vараquedortoir II, N 20 Le Creusot, Seine et Loire). розшукує свого небожа Гордія Скубія. — Бувшого сотника Армії УНР Т. Якубенка, що виїхав з Калішу до Кілотанжу, розшукує М. Чарнецький. Адреса останнього така: Maria Mikylanka dla Czarneckiego, ul. Kolejowa 1. Kalisz. Pologne.

У Польщі

— Пам'яті О. Саліковського. В неділю 27 листопаду у Варшаві в соборі св. Магдалини на Празі відбулася урочиста панахида по бл. пам. О. Саліковському. Панахиду відправив п. о. Бринзан в ослуженню п. п. о. о. Малюшинського, Середи, Юркевича та ієром. Інокентія. Перед панахидою п. о. Бринзан виголосив чулу промову,

в якій підкреслив заслуги О. Саліковського в боротьбі за визволення українського народу.

В неділю 4-го грудня б. р. відбулася академія, присвячена його ж пам'яті. З рефератами на академії виступили: М. М. Ковальський, який дав досить широку біографію покійного, д-р. С. Лукасевич, що схарактеризував заслуги О. Х. на тлі української журналістики, і С. Киричок, який в кількох уривках з особистих спогадів підкреслив той запал з яким віддався О. Х. праці на ній і культурно-освітній, і ту незломну віру в нашу остаточну перемогу, якою запалював він всіх, хто з ним зустрівся.

— Український клуб у Варшаві. В Українському клубі у Варшаві вивроджено стали «клубові четверки». Перший з них відбувся 21 листопаду б. р. Був це «чайний вечір», зніжнований Правлінням з метою обміну думок з членами клубу щодо дальшої його діяльності. З докладом про дотеперішню діяльність клубу виступив Голова Клубу І. Липовенький. В дискусіях взяли участь М. М. Ковальський і проф. Р. Смаль-Стоцький. В розвагах, які заповнили другу частину вечірки взяли участь М. Журавльовський, який прочитав власне оповідання з життя Гуцульщини — «Цісарь» А. Коломиєць, що продекламував кілька досить патріотичних віршів ним уложених, і М. Шиякарик, яка проспівала кілька пісень.

З грудня в салі «Б. Гателл» відбулися перші клубові «вечорниці», які згурмували велику кількість місцевих українців і їх симпатиків. Вечорниці ці пройшли досить успішно.

Поміж танцями виступали п. Тат'яна Назаркевич і п. Марійка Шиякарик, як рівно ж і український хор. Національні танці (коломийка, запорожець), багато тратили зза браку національних встрой. «Вечорниці» закінчилися над рашок.

З організаційної праці Правління клубу варто підкреслити розвиток праці над об'єднанням в

клубі цілої української колонії в Варшаві. Заслуговує на увагу рівно ж видання Правлінням клубу цеглинок «на придбання власного мешкання» і листівка на ту ж ціль.

— Українська Студентська Громада у Варшаві. Життя української студентської Громади у Варшаві йде повним темпом: регулярно відбуваються суботні збірки, відновлено курса чужоземних мов, знову розпочато заходи по організації спортивного гуртка, поповнено хор, який під керівництвом п. Доманьчука регулярно вдибує свої співачки: Серед рефератів, які читались на суботніх збірках слід відмітити наступні: д-ра П. Феденка — «Соціалізм і державна незалежність — І. Липовецького — «Цесус», д-ра П. Лисяка — «Національні меншості і конгрес у Женеві», — «Дідичність в медицині і еugenіці», д-ра Дмитрієва — «Ідеологія українського студентства в Чехословаччині». М. Журавіньського — «Схід і захід і відродження України», Ю. Косача — «Якою мусить бути українська молодь», та ин. Реферати Громади в останньому часі характеризуються оживленими дискусіями, в яких переважають націоналістично-державні стремління і погляди їх членів.

В Америці.

— Українці — кандидати на радних. Північно-вінніпегська галузь незалежної робітничої партії Канади поставила примуніципальних виборах між иншими і двох укр. кандидатів на радних, а саме: Ст. Бобівського і В. Комана. Останній був уже перед двома

роками кандидатом на радного, але тоді він кандидував самостійно. («Діло». ч. 270).

— Українські купці м. Нью-Йорку організують ся. В листопаді в кімнатах нью-йоркського «Січового Базару» зійшлися українські купці, щоб порадитися над переведенням організації всіх укр. купців м. Нью-Йорку, а рівно ж і всієї Америки. Народи мали сербозний характер і покінчилися вибором організаційної комісії, в склад якої увійшли п. Каленик Лисюк, (був. старшина Укр. Армії), — голова, п. В. Топольницький — секретарь і п. П. Павлюк, як скарбник. Вибрано також статутува комісію, якої завданням є приготувати статут та склакати згодом ширші кулецькі збори. Потреба такої організації вже давно на часі, а її значіння для української справи в разі успішного розвитку може бути величезним. («Укр. Вістник». ч. 6).

Лист до Редакції.

Високоповажаний Пане Редакторе.

Прошу ласкаво умістити на сторінках поважного тижневика «Тризуб» цих кількох слів подяки:

Всім, хто навістив мене особисто під час (моєї хвороби чи виявив в инший спосіб своє співчуття, надавши мені тим певности і міці морально в поборенню недугу фізичного, — висловлюю найсердечні і велику подяку, а з окрема дякую п. п. М. Гончарова і С. Смогоржевського за їхню доброзичливу товариську допомогу.
29. XI. 27 р.

О. Половик (-)

Зміст.

— Париж, неділя, 18 грудня 1927 року — ст. 1. Г. Гловінський. Борги Росії і України — ст. 2. Б. Іваницький. Руйнація лісової господарки на Україні (заключення) — ст. 9. ***. Лист з Праги — ст. 12. К.-о. Чеська преса і процес Шварцбарда — ст. 13. O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 14. З преси — ст. 17. Подяка адвокатам — ст. 19. Хроніка. — З Великої України — ст. 21. На українських землях — ст. 26. Газетні звістки — ст. 27. — З життя еміграції: У Франції — ст. 28. У Польщі — ст. 30. В Америці — ст. 31.

Український концерт

на допомогу жертвам
західніх земель України,
які потерпіли від повіні.

25 грудня б. р. о 8-30 вечора в залі на 42, rue Hermet, Paris 18-e, відбудеться концерт хору братів Чехівських, в котрім прийматиме участь відомий артист-вокаляр Василь Смельський виконає на кобзі «З українських мелодій». Квитки від 3 до 12 фр., можна набувати в редакції «Тризуба», в книгарнях: Povolotzky, 13, Rue Bonaparte, Paris VI і Sialsky на Rue Daru, Paris XVIII, а крім того в день концерту при вході до залі.

ОГОЛОШЕННЯ

Президія Громади Старшин 6-ої Січової Стрілецької дивізії прохає всіх членів Громади, що перебувають на еміграції, подати свої адреси на адресу: V. P. O. Kostucenko, ul. Prazska, 15-1 Podebrady Lazne, Tchecoslovaquie.

Редакція і Адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Редагус—Гомітет.

Адміністратор: Іл. Коєєвков

Le Gérant: M-me A. Perdrizet.